

Logické programy

Procedurální interpretace

Petr Štěpánek

S využitím materialu Krzysztofa R. Aptá

2006

Logické programy počítají pomocí varianty resoluční metody, zvané **SLD-resoluce**. Unifikace tvoří základní ingredienci této resoluční metody, a proto jsme s unifikací výklad začali a podrobně jsme se s jejími vlastnostmi seznámili.

Nyní se můžeme - náležitě vyzbrojeni - věnovat hlavnímu tématu této přednášky: logickým programům.

Procedurální interpretace vysvětluje *jak* logické programy počítají. Detailní znalost této interpretace je nutná k pochopení základů logického programování a k výkladu výpočetního mechanismu Prologu.

I když se Prolog liší od Logického programování, pro hlubší pochopení základů Prologu je výhodné, zavedeme-li nejprve výpočetní mechanismus logických programů a pak jen vysvětlíme rozdíly.

Tento způsob výkladu má i své výhody

- vysvětluje určité volby při návrhu systému (například volba způsobu prohledávání prostoru resolvent a vynechání testu výskytu proměnných (occur-check) v unifikačním algoritmu) a
- osvětluje nebezpečí, která z přijatých voleb vyplývají (možnost divergentních výpočtů nebo 'occur-check problem').

Nejprve rozšíříme jazyk termů, se kterým jsme dosud pracovali, do jazyka programů.

Pak budeme moci definovat programy a dotazy (queries) a zavést SLD-derivace, které představují výpočty odpovědí na dotazy položené programu.

Dotazy a programy

Do jazyka termů nejprve přidáme

- *predikátové symboly* označované $p, q, r, \dots$,
- *obrácenou implikaci* $\leftarrow$ a *čárku* , označující konjunkci.

Počet predikátových symbolů stejně jako funkčních se v jednotlivých jazycích může lišit. Každý predikátový symbol má svou četnost (*aritu*) tedy počet argumentů. Připouštíme i četnost 0 a takový predikátový symbol nazýváme *výrokovou konstantou*.

Definice. (Atomy, dotazy, klauzule a programy)

- je-li p n -ární predikátový symbol a $t_1, t_2, \dots, t_n$ jsou termy, výraz $p(t_1, t_2, \dots, t_n)$ nazýváme *atomem* (je to atomická formule).

- *dotaz* je konečná posloupnost atomů
- *klauzule* je výraz tvaru $H \leftarrow B$, kde H je atom a B je dotaz. H nazýváme *hlavou* a B *tělem* klauzule
- *program* je konečná množina klauzulí

V matematické logice se místo $H \leftarrow B$ píše $B \rightarrow H$.

Použití obrácené šipky má kromě zdůraznění jiného formalismu také stravitelné vysvětlení : je-li $H \equiv p(t_1, t_2, \dots, t_n)$, klauzule $H \leftarrow B$ se považuje jako součást deklarace predikátu p .

Pro další analýzu SLD-derivací se zavádí pojem *rezultanty* ve tvaru $A \leftarrow B$, kde A a B jsou dotazy.

Značení.

- atomy označujeme $A, B, C, H, \dots$,
- dotazy $Q, \mathbf{A}, \mathbf{B}, \mathbf{C}, \dots$,
- klauzule $c, d, \dots$,
- rezultanty $R, R', R_1, \dots$,
- programy $P, P', P_1, \dots$.

Prázdný dotaz se označuje $\square$ a je-li $\mathbf{B}$ prázdný dotaz, místo
 $H \leftarrow \mathbf{B}$ píšeme krátce $H \leftarrow$
a výraz nazýváme *jednotková klauzule*.

Používání velkých písmen zde není na závadu, v Prologu se proměnné označují zpravidla velkými písmeny z konce abecedy.

Zato politováníhodným rozdílem mezi terminologií Logických programů a Prologu je používání slova 'atom'. V logickém programování se používá ve významu 'atomické formule' a v Prologu znamená nenumernickou konstantu.

V našem výkladu budeme důsledně slovo 'atom' používat jen ve významu 'atomické formule'.

Pro čtenáře obeznámené s predikátovou logikou prvního řádu bude užitečné, připomeneme-li to, co jsme o vztahu jazyka logických programů a jazyka predikátové logiky řekli hned na začátku.

Dotaz $Q \equiv A_1, A_2, \dots, A_n$ interpretujeme jako formuli

$$\exists x_1 \exists x_2 \dots \exists x_k (A_1 \& A_2 \dots A_n)$$

kde $x_1, x_2, \dots, x_k$ jsou všechny proměnné, které se vyskytují v atomech $A_1, A_2, \dots, A_n$.

Z výpočtového hlediska dotaz Q interpretujeme jako požadavek nalézt hodnoty proměnných $x_1, x_2, \dots, x_k$ tak, aby konjunkce $A_1 \& A_2 \& \dots \& A_n$ byla pravdivá.

Prázdný dotaz $\square$ chápeme jako prázdnou konjunkci, která je vždy pravdivá, tomuto symbolu přiřazujeme hodnotu *true*.

Podobně klauzuli $c \equiv H \leftarrow B_1, B_2, \dots, B_n$ interpretujeme jako implikaci

$$\forall x_1 \forall x_2 \dots \forall x_k ((B_1 \& B_2 \& \dots \& B_n) \rightarrow H)$$

kde $x_1, x_2, \dots, x_k$ jsou proměnné vyskytující se v klauzuli c .

Z výpočtového hlediska klauzuli c interpretujeme jako tvrzení “ k důkazu H je třeba dokázat $B_1, B_2, \dots, B_n$ “.

Přitom záleží na pořadí v jakém mají být dokázány atomy B_i .

Ukázali jsme, že všechny proměnné v dotazech, klauzulích i programech jsou vázané.

Můžeme je tedy přejmenovávat a substituovat za ně podle potřeby.

Jazyk programu.

Kdykoli uvažujeme nějaký program P předpokládáme, že jeho termy a atomy jsou napsány v nějakém jazyce logiky prvního řádu.

Nabízí se přirozená první volba “jazyk definovaný programem P “, který obsahuje jen ty funkční a predikátové symboly, které se vyskytují v programu P . Je to minimální jazyk, ve kterém lze program, jeho výpočty a další vlastnosti analyzovat.

Na druhé straně nic nebrání tomu, abychom za jazyk programu P vzali jakékoli rozšíření jazyka definovaného programem. V takovém rozšíření se mohou vyskytovat nové funkční a predikátové symboly, které mohou být použity v dotazech kladených programu.

V dalším výkladu uvidíme, že tato volba je mnohem přirozenější, budeme-li studovat vztah logiky a programů v Prologu.

SLD - derivace.

Intuitivně, program P je množina klauzulí a dotaz Q je požadavek nalézt instanci dotazu $Q\theta$, která by vyplývala z P .

Úspěšný výpočet vydá takovou substituci θ a můžeme jej chápat jako důkaz instance $Q\theta$ z množiny klauzulí P .

Logické programy počítají kombinací dvou mechanismů : nahrazení a unifikace. Abychom porozuměli lépe detailům tohoto výpočetního procesu, budeme se nejprve soustředit na nahrazení bez přítomnosti proměnných.

Předpokládejme na chvíli, že ani program ani dotaz neobsahují proměnné.

Uvažujme nějaký program P a neprázdný dotaz $Q \equiv A, B, C$ a klauzuli $B \leftarrow B$ z programu P . Dotaz A, B, C je výsledkem nahrazení naznačeného výskytu atomu B v A, B, C tělem B použité klauzule. Dotaz A, B, C nazveme *rezolventou* A, B, C a $B \leftarrow B$.

B se nazývá *vybraný atom* z A, B, C . Píšeme $A, B, C \implies A, B, C$.

Iterováním tohoto procesu nahrazování získáme *posloupnost rezolvent*, která se nazývá *derivace*. Derivace mohou být *konečné* nebo *nekonečné*.

Je-li *poslední dotaz prázdný*, mluvíme o *úspěšné derivaci* počátečního dotazu Q . Můžeme také říci, že jsme dokázali dotaz Q z programu P .

Je-li *poslední dotaz v derivaci neprázdný* a pro *vybraný atom* B není v programu P klauzule s hlavou B mluvíme o *neúspěšné derivaci*.

Příklad. Uvažujme program *SUMMER* , který sestává z klauzulí

happy $\leftarrow$ *summer, warm.*

warm $\leftarrow$ *sunny.*

warm $\leftarrow$ *summer.*

summer $\leftarrow$.

Zde *summer*, *warm*, *sunny* a *happy* jsou predikátové symboly četnosti 0 , tedy výrokové symboly (výrokové konstanty).

Potom posloupnost

happy $\implies$ *summer* , *warm* $\implies$ *warm* $\implies$ *summer* $\implies$ $\square$

je úspěšná derivace dotazu *happy* a

happy $\implies$ *summer*, *warm* $\implies$ *summer*, *sunny*

je neúspěšná derivace dotazu *happy* .

Je-li možnost výběru, vybraný atom v rezolventách je potvrzen.

Předchozí příklad ukazuje, že logické programy mohou být použity k důkazům, ale umí také počítat.

Když rozšíříme předchozí úvahu o možnost pracovat s programy a dotazy, které mohou obsahovat proměnné, můžeme proces výpočtu vysvětlit.

Zde budeme používat oba základní kroky rezoluční metody, tedy nahrazení i unifikaci.

Nejprve je nutné rozšířit unifikaci z termů i na atomy. Toho dosáhneme okamžitě, budeme-li predikátové symboly chápat jako funkční symboly. Syntaktický tvar atomů a termů je pak stejný a k unifikaci můžeme použít kterýkoli unifikační algoritmus.

Nyní můžeme zavést obecný pojem rezolventy, kterému se říká SLD-rezolventa .

Definice. (SLD-rezolventa)

Mějme neprázdný dotaz $Q \equiv A, B, C$ a klauzuli c . Necht' $H \leftarrow B$ je varianta klauzule c , která je disjunkt ní v proměnných s dotazem Q . Předpokládejme, že atomy B a H lze unifikovat. Necht' θ je nějaká mgu B a H . B nazýváme vybraný atom dotazu Q .

Pak píšeme

$$A, B, C \stackrel{\theta/c}{=} (A, B, C)\theta$$

a říkáme tomu *SLD-derivační krok*. $H \leftarrow B$ se nazývá *vstupní klauzule*.

Pokud na klauzuli c nezáleží, můžeme ji vynechat a psát

$$A, B, C \stackrel{\theta}{=} (A, B, C)\theta$$

Povšimněme si, že SLD-resolventa byla sestrojena pomocí specifické varianty klauzule c místo klauzule c samé. Díky tomu definice SLD-rezolventy nezávisí na náhodné volbě proměnných v klauzuli c .

Následující příklad osvětluje tento bod definice.

Příklad. Mějme dotaz $Q \equiv p(x)$ a klauzuli $c \equiv p(f(y)) \leftarrow$. Potom je prázdný dotaz $\square$ rezolventou Q a c stejně jako v případě, kdy $c' \equiv p(f(x)) \leftarrow$. I když v tomto případě nelze atomy $p(x)$ a $p(f(x))$ unifikovat.

SLD-derivační krok můžeme také vyjádřit jako odvozovací pravidlo

$$\frac{A, B, C \quad H \leftarrow B}{(A, B, C)\theta}$$

kde A, B, C a $H \leftarrow B$ jsou disjunktní v proměnných, θ je mgu B a H a $H \leftarrow B$ je variantou klauzule c .

Tato definice rezolventy je **zobecněním výrokového případu, kde byla použita jen operace nahrazení.**

Iterováním SLD-derivačních kroků dostaneme SLD-derivaci . Abychom dostali nejobecnější odpovědi na počáteční dotaz, je třeba dát jistá syntaktická omezení na použité mgu a vstupní klauzule.

Definice. (SLD-derivace)

Maximální posloupnost

$$Q_0 = \theta_1 / c_1 \Rightarrow Q_1 \dots Q_n = \theta_{n+1} / c_{n+1} \Rightarrow Q_{n+1} \dots \quad (1)$$

SLD-derivačních kroků nazveme **SLD - derivací** $P \cup \{Q_0\}$ jestliže

- $Q_0, \dots, Q_{n+1}, \dots$ jsou dotazy buď prázdné nebo s vybraným atomem
- $\theta_1, \dots, \theta_{n+1}, \dots$ jsou substituce
- $c_1, \dots, c_{n+1}, \dots$ jsou klauzule z programu P

a pro každý rezoluční krok platí následující podmínky:

- Standardizace proměnných úkrokem stranou (apart): použitá vstupní klauzule je disjunkt ní v proměnných s počátečním dotazem Q_0 a se všemi substitucemi a vstupními klauzulemi použitými na každém z dosavadních kroků. Formálně:

$$Var(c'_i) \cap \left[Var(Q_0) \cup \bigcup_{j=1}^{i-1} (Var(\theta_j) \cup Var(c'_j)) \right] = \emptyset$$

pro $i \geq 1$, kde c'_i je vstupní klauzule použitá v rezolučním kroku
 $Q_{i-1} = \theta_i / c_i \Rightarrow Q_i$

Intuitivně je zřejmé, že stačí, aby v každém kroku SLD-derivace byly všechny proměnné nové vstupní klauzule “nové”. Pokud budeme takové výpočty předvádět ručně, budeme nové proměnné indexovat pořadím kroku.

Je-li program P známý z kontextu, mluvíme o *SLD-derivaci* $\{Q_0\}$, pokud nám nezáleží na klauzulích $c_1, \dots, c_{n+1}, \dots$ z daného programu můžeme odkaz na ně také vynechat.

SLD-derivaci (1) potom můžeme zapsat

$$Q_0 = \theta_1 \Rightarrow Q_1 \dots Q_n = \theta_n \Rightarrow Q_{n+1} \dots$$

Je zřejmé, že derivace, které jsme použili v příkladu programu *SUMMER*, bez proměnných jsou speciálním případem SLD-derivací. Používá se v nich jenom nahrazení ne však unifikace.

SLD je zkratka z anglického názvu *Selection rule driven Linear resolution for Definite clauses*.

Definice. (atom a k němu použitelné klauzule)

- (i) Říkáme, že klauzule *je použitelná* k nějakému atomu, jestliže nějaká varianta hlavy této klauzule se unfikuje s daným atomem.
- (ii) Délka konečné SLD-derivace je počet jejích derivačních kroků.

Speciálně, SLD-derivace délky 0 sestává z jediného dotazu Q , který je buďto prázdný nebo žádná klauzule z daného programu není použita k vybranému atomu dotazu Q .

Nekonečným SLD-derivacím délku nepřisuzujeme.

Konečné SLD-derivace mají pro nás zvláštní význam, i když při podrobné analýze chování programu je nutné analyzovat i derivace nekonečné.

Definice. (Vypočtená odpovědní substitute a vypočtená instance)

Uvažujme program P a konečnou SLD-derivaci

$$\xi \equiv Q_0 = \theta_1 \Rightarrow Q_1 \dots Q_{n-1} = \theta_n \Rightarrow Q_n$$

dotazu $Q \equiv Q_0$. (přesněji $P \cup \{Q\}$)

(i) Říkáme, že ξ je úspěšná SLD-derivace jestliže $Q_n = \square$.

Omezení $(\theta_1 \theta_2 \dots \theta_n) | Var(Q)$ složené substitute $\theta = \theta_1 \theta_2 \dots \theta_n$ na proměnné dotazu Q , říkáme *vypočtená odpovědní substitute* dotazu Q a jeho instanci $Q\theta$ říkáme *vypočtená instance*.

(ii) SLD-derivace ξ je *neúspěšná* jestliže Q_n je neprázdný dotaz a žádná klauzule programu P není použitelná k vybranému atomu z Q .

Poznámka. Vypočtená odpovědní substitute θ vznikne složením nejobecnějších unifikací θ_i v pořadí v jakém byly použity v úspěšné SLD-derivaci a omezením složené substitute jen na proměnné dotazu Q .

Substituci θ chápeme jako výsledek výpočtu dotazu Q a vypočtenou odpovědní instanci $Q\theta$ chápeme jako tvrzení dokázané derivací ξ .

Vypočtená odpovědní substituce dává hodnoty proměnným dotazu Q pro které je Q pravdivým tvrzením. Podrobněji se budeme otázkám pravdivosti zabývat v souvislosti se sémantikou logických programů.

Povšimněme si, že definice neúspěšné derivace předpokládá, že výběr (nějakého výskytu) atomu v dotazu je prvním krokem ve výpočtu rezolventy. Totéž platí i pro úspěšné derivace pokud mají nenulovou délku.

Příklad. (Počítání s numerály)

Předpokládejme, že jazyk obsahuje konstantu 0 (“nula”) a unární funkční symbol s (“funkce následníka”).

Termům $0, s(0), s(s(0)), \dots, s^n(0), \dots$ budeme říkat *numerály* a budeme je chápat jako representanty přirozených čísel

$0, 1, 2, \dots, n, \dots$

Následující program *SUMA* počítá součet dvou numerálů:

(1) $suma(x, 0, x) \leftarrow .$

(2) $suma(x, s(y), s(z)) \leftarrow suma(x, y, z) .$

V SLD-derivacích budeme vstupní klauzule v i -tém kroku generovat z klauzulí programu tím, že proměnné již použité ve výpočtu budeme indexovat číslem i . Tím splníme podmínku standardizace proměnných.

Nejprve zkusíme spočítat kolik je dvě a dvě. Získáme úspěšnou derivaci dotazu $\text{suma}(s(s(0)), s(s(0)), z)$:

$$\begin{aligned} \text{suma}(s(s(0)), s(s(0)), z) &= \theta_1/2 \Rightarrow \text{suma}(s(s(0)), s(0), z_1) = \theta_2/2 \Rightarrow \\ \text{suma}(s(s(0)), 0, z_2) &= \theta_3/1 \Rightarrow \square \end{aligned}$$

kde

$$\begin{aligned} \theta_1 &= \{x/s(s(0)), y/s(0), z/s(z_1)\} \\ \theta_2 &= \{x_2/s(s(0)), y_2/0, z_1/s(z_2)\} \\ \theta_3 &= \{x_3/s(s(0)), z_2/s(s(0))\} \end{aligned}$$

Tomu odpovídá vypočtená odpovědní substituce

$$\theta_1\theta_2\theta_3 | \{z\} = \{z/s(z_1)\} \{z_1/s(z_2)\} \{z_2/s(s(0))\} | \{z\} = \{z/s(s(s(0))))\}$$

Můžeme volně říci, že jsme našli hodnotu proměnné z pro kterou dotaz $\text{suma}(s(s(0)), s(s(0)), z)$ platí. Jmenovitě $z = s^4(0)$. Přitom SLD-derivace pro z generovala postupně hodnoty $s(z_1)$, $s^2(z_2)$ a $s^4(0)$.

Povšimněme si, že v tomto případě tvar dotazu v každém kroku určuje jenom jednu použitelnou klauzuli.

Položíme-li dotaz $suma(x,y,z)$ a v každém kroku použijeme klauzuli (2) dostaneme nekonečnou SLD-derivaci

$$suma(x,y,z) = \theta_1/2 \Rightarrow suma(x_1,y_1,z_1) = \theta_2/2 \Rightarrow suma(x_2,y_2,z_2) \dots$$

kde

$$\begin{aligned} \theta_1 &= \{x/x_1, y/s(y_1), z/s(z_1)\} \\ \theta_2 &= \{x_1/x_2, y_1/s(y_2), z_1/s(z_2)\} \\ &\dots \end{aligned}$$

Při řešení dotazu $suma(x,y,z)$ jsou v každém kroku použitelné obě klauzule z programu *SUMA*. Kdybychom ve třetím rezolučním kroku

Při řešení dotazu $suma(x,y,z)$ jsou v každém kroku použitelné obě klauzule z programu *SUMA*. Kdybychom ve třetím rezolučním kroku použili klauzuli (1) místo klauzule (2), dostaneme úspěšnou SLD-derivaci a substituci

$$\theta_3 = \{x_2/x_3, y_2/0, z_2/x_3\}$$

Složením všech tří substitucí dostaneme odpovědní substituci

$$\theta = \theta_1\theta_2\theta_3 \mid \{x,y,z\} = \{x/x_3, y/s(s(0)), z_3/s(s(x_3))\}$$

a vypočtenou odpovědní instanci $suma(x_3, , s^2(0), s^2(x_3))$, kterou můžeme volně interpretovat jako $x + s^2(0) = s^2(x)$.

Srovnání s některými styly programování.

I. Imperativní programování. (“destruktivní přiřazení”).

V imperativních jazycích proměnné nabývají svých hodnot přiřazovacími příkazy tvaru $x := t$ (1)

Nabízí se možnost ztotožnit provedení přiřazovacího příkazu (1) se substitucí $\{x/t\}$. Zdánlivě je to ve shodě s axiomem

$$\{\varphi\{x/t\} \mid x := t \mid \varphi\}$$

Hoarovy logiky imperativních programů, který popisuje efekt přiřazovacího příkazu (1) v termínech tzv. “před-podmínky” a “po-důsledku”.

Tímto způsobem bychom mohli adekvátně vyjádřit efekt některých posloupností přiřazovacích příkazů.

Například posloupnost příkazů $x := 3; y := z;$ by odpovídala složení substitucí $\{x/3\} \{y/z\}$, tedy substituci $\{x/3, y/z\}$.

Tento postup však selhává při popisu jiných posloupností, jako posloupnost $x := 3; x := x + 1;$. Po provedení prvního příkazu v této rovině popisu vyjádřeného substitucí $\{x/3\}$ proměnná x „zmizí“ a není možné žádnou substitucí její hodnotu zvýšit o 1.

Jinými slovy, první přiřazovací příkaz je *destruktivní* a jeho efekt nelze adekvátně popsat pomocí substitute.

Jak je tento problém řešen v logickém programování? Hodnota proměnné x je vyčíslena prostřednictvím posloupnosti určitých substitucí

$$\theta_1, \theta_2, \dots, \theta_n,$$

které pro $1 \leq i \leq n$ postupně generují mezivýsledky $x\theta_1\theta_2 \dots \theta_i$ hodnot proměnné x .

Posloupnost postupně generovaných hodnot $x\theta_1\theta_2 \dots \theta_i$ chápeme jako “monotonní” posloupnost (vzhledem k počtu instancí) termů.

Výsledek je potom instance všech postupně generovaných hodnot.

Můžeme říci, že hodnoty postupně generované částečné hodnoty všech proměnných (“sklad”) tvoří vzhledem k relaci “býti obecnější než” monotonní posloupnost substitucí.

Dobře to ilustrují úspěšné výpočty programu *SUMA*.

Naproti tomu hodnoty proměnných při výpočtu imperativních programů nemusí vykazovat žádnou pravidelnost.

Tím se výpočty logických programů podstatně liší od výpočtů imperativních programů. V logickém programování nenajdeme (mimo jiné) obdoby destruktivního přiřazení nebo zvýšení hodnoty proměnné.

II. Funkcionální programování - jiný styl deklarativního programování.

Funkcionální obdobu logického programu *SUMA* budeme modelovat jako systém přepisující termy. Tato metoda patří k základům většiny funkcionálních jazyků.

Funkcionální obdobou programu *SUMA* bude následující program *SUMA1*. Tento program používá stejnou množinu termů, ale predikát $suma(x, y, z)$ je nahrazen funkcí $suma1(x, y)$ dvou argumentů.

Program *SUMA1* modeluje výpočet logického programu *SUMA* pomocí dvou přepisovacích pravidel:

1. $suma1(x, 0) \rightarrow x$
2. $suma1(x, s(y)) \rightarrow s(suma1(x, y))$

Následující výpočet programu *SUMA1* se v terminologii termů přepisujících systémů nazývá *redukční posloupnost*. Pro vstupní term $suma1(s(s(0)), s(s(0)))$ dává v jistém smyslu také monotonní posloupnost a “stejný” výsledek $s(s(s(s(0))))$.

$$\begin{aligned} suma1(s(s(0)), s(s(0))) &\rightarrow s(suma1(s(s(0)), s(0))) \rightarrow \\ &\rightarrow s(s(suma1(s(s(0)), 0))) \rightarrow s(s(s(s(0)))) \end{aligned}$$

Na rozdíl od logického programu *SUMA* funkcionální program *SUMA1* nemá schopnost “invertibility”.

Pro odečítání je třeba napsat jiný funkcionální program. *SUMA1* “nemí” modelovat výpočet logického programu *SUMA* s dotazem $suma(z, s(0), s(s(s(0))))$ nebo složitěji $suma(s(x), y, s(s(0)))$.

Tento rozdíl se považuje za bezvýznamný.